

Ананченко Алла Василівна,

студентка гр. БП-15

Олійник Анатолій Юхимович,

к.ю.н., проф., професор кафедри

приватного та публічного права

факультету підприємництва та права

Київського національного університету

технологій та дизайну, м. Київ, Україна

УДК 342.7

ПОНЯТТЯ СТРАХОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ

В сучасній Україні започатковано цивілізований розвиток страхових відносин. Держава відмовилася від монополії на здійснення страхової діяльності. Було прийнято низку нормативно-правових актів, які регулюють страхові правовідносини. Сучасна державотворча та правотворча діяльність України щодо регулювання страхових відносин нормами права є важливим та необхідним видом діяльності держави, що забезпечує загальну економічну стабільність, розвиток усіх сфер господарювання, ефективний захист від численних природних, техногенних та інших ризиків, реалізацію державної соціальної політики тощо. Повноцінний розвиток страхового ринку дає можливості ефективного росту національної економіки, оскільки страхування сприяє перерозподілу фінансових ресурсів країни. Розвиток держави і суспільства сприяв появі страхового права в Україні, як підгалузі фінансового права, юридичної науки та навчальної дисципліни.

Дослідження і вивчення правових норм, що регулюють і охороняють страхові правовідносини, їх виникнення і розвиток та сучасний стан і подальше реформування сприятиме підвищенню рівня професійної правосвідомості і правової культури юристів у сфері господарської діяльності в Україні. Метою дослідження є з'ясування поняття страхового права України, як регулятора суспільних відносин у сфері страхової діяльності, його предмету і методів, принципів, функцій і форми, визначення страхового права як юридичної науки і навчальної дисципліни.

Серед вчених юристів не існує єдиного розуміння страхового права України. Існує декілька поглядів на проблему. Одні автори (Т.В. Степанова) визначають страхове право як сукупність правових норм (об'єктивне розуміння права) з власним предметом і методами правового регулювання [1]. Інші (П.Д. Біленчук) характеризують страхове право як комплексний інститут цивільного, зобов'язального, фінансового права [2]. Існує думка авторів, які розуміють страхове право України як підгалузь господарського та підприємницького права [3]. Так, Т.В. Степанова визначає страхове право України як сукупність норм права, що регулюють суспільні відносини по захисту майнових інтересів громадян і юридичних

осіб у випадках настання визначених подій (страхового випадку), визначених договором страхування чи діючим законодавством [1].

В сучасній юридичній науці широко використовуються терміни «страхове право» і «страхове законодавство». Основним нормативним джерелом страхового законодавства є Закон України від 27 вересня 1996 р. «Про страхування» (далі Закон від 27 вересня 1996 р.) [4]. Він регулює відносини у сфері страхування і спрямований на створення ринку страхових послуг, посилення страхового захисту майнових інтересів підприємств, установ, організацій та фізичних осіб. Дія Закону від 27 вересня 1996 р. не поширюється на державне соціальне страхування та на діяльність Експортно-кредитного агентства. Діяльність Експортно-кредитного агентства регулюється Законом України «Про забезпечення масштабної експансії експорту товарів (робіт, послуг) українського походження шляхом страхування, гарантування та здешевлення кредитування експорту». Відповідно до Закону від 27 вересня 1996 р. «страхування – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів» (ст. 1).

Ознаками страхового права України, на нашу думку, є: а) система правових норм, індивідуально-правових приписів чи юридичних можливостей; б) закріплення, регулювання і охорона страхових суспільних відносин; в) предмет і методи, функції і принципи правового регулювання; г) захист майнових інтересів фізичних і юридичних осіб при настанні страхового випадку.

Страхове право України має свою внутрішню і зовнішню форму. Внутрішня форма страхового права – це його система, тобто сукупність правових норм, що регулюють правові відносини між страховими суб'єктами, мають внутрішню диференціацію і об'єднують в загальні і особливі інститути страхового права. Зовнішню форму страхового права складають нормативно-правові акти, нормативні договори і правові звичаї. Серед нормативно-правових актів, що регулюють і охороняють страхові правовідносини виділяють закони і підзаконні нормативно-правові акти. Нормативні договори поділяють на міжнародні і національні.

Закріплення, регулювання і охорону страхових суспільних відносин між суб'єктами страхування здійснюють норми: 1) законів (основного, кодифікованих і поточних): а) Конституції України від 28 червня 1996 р.; б) ГК України від 16 січня 2003 р.; в) ПК України від 02 грудня 2010 р.; г) ЦК України від 16 січня 2003 р.; р) Про страхування Закон від 07 березня 1996 р.; д) Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг від 12.07.2001 р.; е) Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних

засобів від 01 липня 2004 р.; є) Про господарські товариства від 19.09.1991 р.; 2) підзаконних нормативно-правових актів (постанов, розпоряджень, рекомендацій, листів, правил, інструкцій та інших документів): а) Положення про обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 14 серпня 1996 р.; б) Положення про порядок провадження діяльності страховими посередниками затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 18 грудня 1996 р.; в) Порядок складання звітних даних страховиків затверджений розпорядженням Державного комітету з регулювання ринків фінансових послуг України від 03 лютого 2004 р.; г) Методика формування резервів із страхування життя затверджено розпорядженням Державного комітету з регулювання ринків фінансових послуг України від 27 січня 2004 р.; ґ) Правила формування, обліку та розміщення страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя затверджені розпорядженням Державного комітету з регулювання ринків фінансових послуг України від 17 грудня 2004 р.; д) Рекомендації щодо аналізу діяльності страховиків затверджених розпорядженням Державного комітату з регулювання ринків фінансових послуг України від 17 березня 2005 р. тощо.

Предметом правового регулювання страхового права України є суспільні відносини у сфері ринку страхових послуг України, що характеризуються як страхові правові відносини (див. п. 9.3). Предметом безпосередньої діяльності страховика може бути лише страхування, перестрахування і фінансова діяльність, пов'язана з формуванням, розміщенням страхових резервів та їх управлінням (ст. 2 Закон від 07 березня 1996 р.).

Методами правового регулювання страхових правовідносин є засоби, способи та прийоми регулювання. Т.В. Степанова підкреслює, що методи страхового права істотно не відрізняються від методів, розроблених теорією і використовуваних іншими галузями права. Так, активно використовується імперативний і диспозитивний методи, методи дозволу, заборон і рекомендацій. Особливість їх використання страховим правом виявляється в співвідношенні такого використання [1, с. 5]. Отже, методами правового регулювання страхового права є заборони, зобов'язання і уповноваження, як засоби, а також імперативний і диспозитивний способи.

Т.В. Степанова вважає, що вміст страхування розкривається за допомогою його функцій. Більшість дослідників виділяють ризикову, ощадну, попереджувальну, контрольну, відновну (компенсаційну) функції і функцію формування спеціального фонду [1, с. 7]. На нашу думку, серед функцій страхового права можна виділити: а) попереджувальну; б) контрольну; в) компенсаційну; г) ризикову.

Принципи правового регулювання страхового права Т.В. Степанова поділяє на загальні і спеціальні. Серед загальних принципів вона розглядає

принципи: а) законності; б) самостійності; в) невідворотності; г) індивідуальності; г) миттєвості чи своєчасності; д) практичності; е) конкретності. До спеціальних принципів Т.В. Степанова відносить такі принципи: а) вільного вибору страховика і виду страхування; б) страхового інтересу; в) страхового ризику; г) добросовісності; г) страхового відшкодування; д) суброгації і контрибуції (регресивні) [1, с. 8–14].

Отже, для правового регулювання страхових правовідносин важливе значення належить принципам і функціям страхового права України.

Страхове право України забезпечує правовий захист майнових інтересів фізичних і юридичних осіб у разі настання страхового випадку. Страховий випадок Закон від 27 вересня 1996 р. закріплює як подію, передбачену договором страхування або законодавством, яка відбулася і з настанням якої виникає обов'язок страховика здійснити виплату страхової суми (страхового відшкодування) страхувальнику, застрахованій або іншій третій особі (ст. 8). Договір страхування – це письмова угода між страхувальником і страховиком, згідно з якою страховик бере на себе зобов'язання у разі настання страхового випадку здійснити страхову виплату страхувальнику або іншій особі, визначеній у договорі страхування страхувальником, на користь якої укладено договір страхування (подати допомогу, виконати послугу тощо), а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі у визначені строки та виконувати інші умови договору (ст. 16). Страхування може бути добровільне і обов'язкове. Видами добровільного страхування можуть бути: 1) страхування життя; 2) страхування від нещасних випадків; 3) медичне страхування (безперервне страхування здоров'я); 4) страхування здоров'я на випадок хвороби; 5) страхування залізничного транспорту; 6) страхування наземного транспорту (крім залізничного); 7) страхування повітряного транспорту; 8) страхування водного транспорту (морського внутрішнього та інших видів водного транспорту); 9) страхування вантажів та багажу (вантажобагажу); 10) страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ та ін. (ст. 6).

Висновок.

В юридичній науці до цього часу не сформувалося єдиного розуміння страхового права України. Кожна з існуючих авторських позицій має свої позитиви і недоліки. На нашу думку, страхове право України – це закріплені нормами українського права страхові суспільні відносин, що виникають, здійснюються і припиняються між їх суб'єктами з приводу забезпечення майнових потреб і інтересів фізичних та юридичних осіб у разі настання страхового випадку.

Список використаних джерел:

1. Степанова Т. В. Страховое право Украины: конспект лекций / Т. В. Степанова. – 3-е изд., перераб. и доп. – Одесса: Студия «Негоциант», 2007. – 82 с.

2. Страхове право України: підручник для вищих навчальних закладів / Д. П. Біленчук, П. Д. Біленчук, О. М. Залетов, Н. І. Клименко; за ред. професора П. Д. Біленчука і президента Ліги страхових організацій України О. Ф. Філонкжа. – Київ: Атіка, 1999. – 361 с.
3. Правове регулювання страхової діяльності: навч. посіб. / за ред. О. П. Гетьманець, О. М. Шуміла. – 2-ге вид., із змінами. – Харків: Право, 2014. – 400 с.
4. Про страхування: Закон України від 7 березня 1996 р. // Відомості Верховна Рада України. – 1996. – № 18. – Ст. 78. Поточна редакція від 01.01.2017 р.

Байляк Вікторія,

студентка групи КЮс-2016-2

Науковий керівник: Бабецька І.Я.,

к.ю.н., доцент, ПВНЗ Університет Короля Данила,

м. Івано-Франківськ, Україна

УДК 342.7

ПРАВО ОСОБИ НА ПІДПРИЄМНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Вступ. Важливим елементом дієздатності фізичної особи є бізнесдієздатність – можливість займатися підприємницькою (комерційною) діяльністю. Підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [1].

Відповідно до ст. 42 Конституції України кожен має право на підприємницьку діяльність, що не заборонена законом. Ст. 42 Господарського кодексу України встановлює, що підприємницькою діяльністю є самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. Умовами здійснення підприємницької діяльності згідно із ст. 50 ЦК України є повна цивільна дієздатність фізичної особи та державна реєстрація [2].

Водночас у ст. 34 ЦК України зазначено, що повну цивільну дієздатність має фізична особа, яка досягла 18 років (повноліття).

Однак є випадки, при настанні яких неповнолітня особа набуває повної цивільної дієздатності. Один з таких випадків, настає у разі реєстрації шлюбу фізичної особи, яка не досягла повноліття. У такому випадку вона набуває повної цивільної дієздатності з моменту реєстрації шлюбу. До речі, у разі припинення шлюбу до досягнення фізичною особою повноліття набута нею повна цивільна дієздатність зберігається та